

Η δόξα των σιδηροδρόμων

oanagnostis.gr/η-δόξα-των-σιδηροδρόμων/

July 29, 2013

1
487

Της Κατερίνας Σχινά.

Όσοι αγάπησαν τα τραίνα, όσοι συνέδεσαν το ατέρμονο οστινάτο τους με το ταξίδι, όχι μονάχα ανάμεσα σε τόπους γεωγραφικούς αλλά και προς εσωτερικούς προορισμούς, όσοι συνέδεσαν την φορτισμένη στιγμή της αναζήτησης του βαγονιού ή της θέσης τους με την υπόσχεση μιας συνάντησης με τον άλλο (όποιας λογής κι αν είναι αυτή), όσοι τέλος νοσταλγούν, όπως κι εγώ, το παροπλισμένο τρένο της Πελοποννήσου, με τους δεκάδες του σταθμούς και το αργόσυρτο εκείνο πίσω-μπρος ανάμεσα σε τοπία σχεδόν ομηρικά, θα βρουν στη “Δόξα των σιδηροδρόμων”, (ένα μικρό κομψοτέχνημα που εκδόθηκε από το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας σε μετάφραση της Κωστούλας Σκλαβενίτη και με επίμετρο του Σταύρου Ζουμπουλάκη), ένα σύντομο μεν, αλλά λαμπρό ιστορικό και πολιτικό δοκίμιο. Προέρχεται από την πένα ενός σπουδαίου στοχαστή, του Τόνι Τζαντ. Λίγο πριν από τον θάνατό του, από νευροεκφυλιστική ασθένεια που τον φυλάκισε μέσα στο ίδιο του το σώμα, ο Τζαντ ανακαλεί το τραγούδι των τροχών σαν μουσική ικανή να αποδιώξει, έστω και για λίγο, την οδύνη της σωματικής ακινησίας, και ανατρέχει στα τρένα, θαρρείς για να σφραγίσει το τελευταίο κομμάτι της βιοτικής του διαδρομής με μια ανάμνηση του παλιού εαυτού του, που τόσο όμορφα έχει αποτυπώσει στο αυτοβιογραφικό του “Memory Chalet”: «...Αγαπώ τα τρένα και μου ανταπέδιδαν πάντα

αυτήν την αγάπη», είχε γράψει εκεί. «Ως παιδί ένιωθα πάντα άβολα και λίγο περιορισμένος κοντά στους ανθρώπους, ειδικά κοντά στην οικογένειά μου. Η μοναχικότητα ήταν ευδαιμονία, αλλά όχι εύκολα εφικτή. Το να είμαι ήταν πάντα αγχογόνο – όπου κι αν βρισκόμουν υπήρχε κάτι που έπρεπε να κάνω, κάποιος που έπρεπε να μείνει ευχαριστημένος, ένα καθήκον να εκπληρωθεί, ένας ρόλος να υποστηριχτεί, έστω και ανεπαρκώς : κάποια υστέρηση. Το να γίνομαι, από την άλλη, ήταν ανακουφιστικό. Δεν ήμουν ποτέ τόσο ευτυχισμένος όσο όταν πήγαινα κάπου μόνος μου, και όσο πιο πολύ διαρκούσε, τόσο το καλύτερο». Αν μάλιστα αυτές οι μοναχικές διαδρομές γίνονταν με τρένο, τόσο το καλύτερο. Στο “Σαλέ της μνήμης” εκμυστηρεύεται ότι παιδί, και αργότερα έφηβος, συνήθιζε να πηδάει κρυφά σ’ ένα βαγόνι και να ταξιδεύει ανάμεσα στους σταθμούς χωρίς συγκεκριμένο προορισμό. Ίσως γιατί έτσι ένιωθε ότι κατευθυνόταν προς τις μελλοντικές εκδοχές του εαυτού του.

Πολλοί αγάπησαν τα τρένα, πολλοί έγραψαν γι’ αυτά, ο κινηματογράφος τα μνημείωσε, οι εικαστικές τέχνες τα αποτύπωσαν, η αρχιτεκτονική δημιούργησε για χάρη τους σταθμούς σπάνιου κάλλους. Στη λογοτεχνία, έχουν την τιμητική τους. Θυμάμαι, ας πούμε, την υποβλητική ατμόσφαιρα του “Οριάν Εξπρές” (όπως έχει μεταφραστεί στα ελληνικά “Το τρένο της Ισταμπούλ”) του Γκρέιαμ Γκρην, μ’ εκείνη την σαγηνευτική παρέλαση από χαρακτηριστικούς τύπους της “Γκρηνλάνδης” – έναν εξόριστο, μια όμορφη και άτυχη γυναίκα, ένα δημοσιογράφο, έναν δραπέτη εγκληματία – σε ένα από τα πιο ωραία πολιτικά θρίλερ που διάβασα ποτέ· θυμάμαι την εμβληματική αρχική σκηνή από την “Τζαζ” της Τόνι Μόρισον, όπου οι δύο κεντρικοί ήρωες, απελεύθεροι σκλάβοι από το Νότο, μπαίνουν στη Νέα Υόρκη χορεύοντας κλακέτες στο διάδρομο του βαγονιού τους. Αλλά επιστρέφω και θα επιστρέφω στον Τόνι Τζαντ γιατί στο ολιγοσέλιδο αυτό δοκίμιό του δεν έγραψε απλώς μια σύντομη ιστορία του πλέον νεωτερικού από τους νεωτερικούς θεσμούς, δεν μίλησε μόνο για το ταξίδι με το τρένο ως αρχέτυπη εμπειρία του σύγχρονου κόσμου, αλλά θέλησε να αναδείξει τη σημασία των σιδηροδρόμων για το σύγχρονο βίο, τονίζοντας, με ιδιαίτερη έμφαση, ότι αποτελούν αναγκαίο και φυσικό συμπλήρωμα για την ανάδειξη της κοινωνίας των πολιτών.

Διάβασα το βιβλίο του στη διαδρομή Πειραιάς-Κηφισιά με το τρένο – και το τελείωσα αρκετά πριν φτάσουμε στον τερματικό σταθμό. Κι έτσι, επειδή το ταξίδι ακόμα διαρκούσε, γύρισα δυο σελίδες πριν από το τέλος, και ξαναδιάβασα συγκινημένη τις τελευταίες παραγράφους, έξοχη υπεράσπιση του κοινωνικού ρόλου του κράτους από έναν αδογματίστο σοσιαλδημοκράτη. Θα μεταγράψω εδώ την τελευταία μόνο παράγραφο, που την διαβάζω σαν να ερμηνεύει τη νοσταλγία μας για τα τρένα που δεν υπάρχουν πια ή για τους όμορφους σταθμούς που ρημάζουν, ως τον πόθο για μια συλλογική και γι’ αυτό πιο εννοηματομένη ζωή:

“Αν χάσουμε τους σιδηροδρόμους, δεν θα έχουμε χάσει απλώς ένα πολύτιμο πρακτικό εφόδιο, που η αναπλήρωση ή η ανάκτησή του θα ήταν αφόρητα δαπανηρή. Θα έχουμε αποδεχτεί ότι λησμονήσαμε πώς να ζούμε συλλογικά. Εάν αχρηστέψουμε τους σιδηροδρομικούς σταθμούς και τις σιδηροδρομικές γραμμές που οδηγούν σ’ αυτούς (...) θα είναι σαν να αχρηστεύουμε τη μνήμη που έχουμε για το πώς μπορούμε να ζήσουμε με αυτοπεποίθηση μέσα στις πόλεις μας. Δεν είναι τυχαίο που η Μάργκαρετ Θάτσερ – η οποία, ως γνωστόν, διακήρυττε ότι “τέτοιο πράγμα που να λέγεται Κοινωνία δεν υπάρχει.

Υπάρχουν άτομα, άντρες και γυναίκες και υπάρχουν και οικογένειες” – φρόντιζε να μην ταξιδεύει ποτέ με τρένο. Εάν δεν μπορούμε να ξοδέψουμε τους συλλογικούς μας πόρους για τα τρένα και να ταξιδεύουμε ευχάριστα με αυτά, δεν είναι επειδή ανήκουμε πλέον σε περιφραγμένες κοινότητες και χρειαζόμαστε μόνον αυτοκίνητα για να κινηθούμε από τη μία στην άλλη. Θα είναι επειδή έχουμε καταντήσει περιφραγμένα άτομα, που δεν γνωρίζουν πώς να μοιραστούν τον δημόσιο χώρο προς όφελος όλων. Οι επιπτώσεις μιας τέτοιας απώλειας θα ξεπερνούσαν κατά πολύ το θάνατο ενός από τα πολλά μέσα μετακίνησης. Θα σήμαιναν ότι έχουμε απεμπολήσει τη σύγχρονη ζωή”.

1 ΣΧΟΛΙΟ
